

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Stefano Manacorda, Francesco Centonze, Gabrio Forti. Preventing Corporate Corruption: The Anti-bribery Compliance Model Springer / Science & Business, 2014 – Всього сторінок: 533 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://books.google.com.ua/books?id=Wy-oNmjqQ-QC&dq=FATF+initiative+against+corruption&hl=ru&source=gbs_navlinks_s.
2. Edgardo J. Campos, Sanjay Pradhan. The Many Faces of Corruption: Tracking Vulnerabilities at the Sector Level / World Bank Publications, 2007 – Всього сторінок: 447 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://books.google.com.ua/books?id=zFS-6BAAAQBAJ&dq=FATF+Recommendations,+corruption&hl=ru&source=gbs_navlinks_s.
3. Шостко О., Каленюк Д. Чи можна зупинити злочинні інвестиції? / Центр протидії корупції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://antac.org.ua/2012/05/chy-mozhna-zupnyuty-zlochynni-investytsiji>.
4. Некифорчук Д.И., Бусол О.Ю. Вимір та оцінювання рівня корупції в Україні / Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. – 2013. – № 1.
5. Ініціатива прозорості добувних галузей [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eiti.org/> – Заголовок з екрану.
6. Офіційний сайт IMOLIN (Інформаційна міжнародна мережа з протидії відмиванню коштів) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.imolin.org> – Заголовок з екрану.
7. Статистична інформація Генеральної прокуратури України про протидію легалізації доходів, одержаних злочинним шляхом [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=111481&libid=100820&c=edit&_c=fo.
8. Держбюджет через «податкові ями» втратив минулого року 200 млрд грн [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dt.ua/ECONOMICS/derzhbyudzheta-cherез-podatkoviyami-vtrativ-minulogo-roku-200-mlrd-grn-140983_.html.
9. ГПУ визнала терористичними організаціями самопроголошені ДНР та ЛНР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/politics/918854-gpu-viznala-teroristichnimi-organizatsiyami-samoprogholosheni-dnr-ta-lnr.html>.
10. Рішення Ради Європи 2014/119/ОВПБ від 5 березня 2014 року відносно обмежувальних заходів щодо осіб, організацій та органів у зв'язку з ситуацією в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1415473380530&uri=CELEX:32014D0119>.

УДК 658.589:338.432(045)

Тарасова І.І.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства та міжнародної економіки
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

Галицька А.І., Чорна А.С.

*студенти
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету*

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглянуто особливості інноваційної діяльності в аграрному секторі України. Проведено аналіз даної проблеми в АПК. Досліджено різні аспекти інноваційних процесів в аграрній сфері України. Розглянуто пропозиції, які можуть бути застосовані в інноваційній політиці аграрної сфери України, та визначено основні необхідні заходи реалізації інноваційного розвитку економіки країни з урахуванням нагальних проблем та їхнього подальшого усунення. Визначено шляхи покращення інноваційної діяльності в АПК України.

Ключові слова: інноваційна діяльність, економіка, стратегія, АПК, фінансове забезпечення, інвестиції, прибуток, виробництво.

Тарасова И.И., Галицкая А.И., Черная А.С. ИННОВАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ В АГРАРНОМ СЕКТОРЕ УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ

В статье рассмотрены особенности инновационной деятельности в аграрном секторе Украины. Проведен анализ данной проблемы в АПК. Исследованы различные аспекты инновационных процессов в аграрной сфере Украины. Рассмотрены предложения, которые могут быть применены в инновационной политике аграрной сферы Украины, и определены основные необходимые меры реализации инновационного развития экономики страны с учетом существующих проблем и их последующего устранения. Определены пути улучшения инновационной деятельности в АПК Украины.

Ключевые слова: инновационная деятельность, экономика, стратегия, АПК, финансовое обеспечение, инвестиции, прибыль, производство.

Tarasova I.I., Galytska A.I., Chorna A.S. INNOVATIVE ACTIVITY IN THE AGRICULTURAL SECTOR OF UKRAINE: PROBLEMS AND PERSPECTIVES

The article deals with the features of innovative activity in the agricultural sector of Ukraine. The analysis of this problem in agroindustrial complex is carried out. Various aspects of innovative processes in the agricultural sector of Ukraine are investigated. Propositions that can be used in innovative politics of agricultural area of Ukraine are examined and basic required degree of implementation in state economy innovative development which takes into account consecutive solving of the urgent problems is estimated. Ways of innovative activity improvement in agroindustrial complex of Ukraine are determined.

Keywords: innovative activity, economy, strategy, agroindustrial complex, financial provision, investments, profit, production.

Постановка проблеми. Дослідження інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств зумовлене посиленням конкурентної боротьби на ринку сільськогосподарської продукції та інтеграцією України в міжнародний економічний простір, що зумовлює необхідність формування інноваційно-інвестиційної моделі розвитку сільського господарства.

Системні трансформаційні перетворення аграрного сектора економіки в умовах мінливого ринкового середовища зумовлюють необхідність адаптації сільськогосподарських підприємств у напрямі забезпечення високого рівня конкурентоспроможності як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Умови глобалізації та європейської інтеграції, загострення впливу кризових явищ у глобальному масштабі диктують необхідність посилення інвестиційно-інноваційної активності господарюючих систем. Відтак, нагальною є потреба кардинальних змін у процесі формування та підтримки рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств агробізнесу й впровадження заходів щодо поліпшення їх конкурентоспроможності. Провідну роль у підвищенні конкурентоспроможності цих підприємств відіграють інноваційні перетворення. Забезпечення економічної безпеки та розвитку держави вимагає переходу до інноваційного типу економіки, орієнтованого на підтримку високотехнологічного сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Ґрунтовні дослідження різних аспектів інноваційних процесів в аграрній сфері здійснені як провідними вітчизняними вченими, так і зарубіжними вченими такими як Ю.В. Бухвостов, В.М. Жук, С.Ф. Голов, В.П. Гудзь, Н.О. Долгошея, Г.Г. Кірейцев, О.В. Кот, М.Л. Пятав, О.В. Попова, М.А. Садиков, В.Я. Соколов, Г.В. Черевко, А.В. Чупіс, О.М. Шестопаль, В.В. Юришин та інші. Незважаючи на цінність проведених досліджень, особливості управління інноваціями саме в сільському господарстві на сьогодні є найменш вивченими.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення проблем впровадження інновацій в аграрний сектор, визначення шляхів покращення інноваційної діяльності в АПК України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Агропромисловий комплекс України є одним із провідних міжгалузевих територіально-виробничих утворень народного господарства України, де виробляється 2/5 ВВП і концентрується 1/3 усіх зайнятих у народному господарстві. Це – цілісна, інтегрована масштабна система, складна за структурою і територіальною організацією.

Роль АПК в економіці важко переоцінити, адже від рівня розвитку його сфер та збалансованого функціонування залежить забезпеченість потреб населення в основних видах продуктів харчування відповідно до фізіологічних норм споживання, доброту населення, а також обсяг поставок на ринок. Разом з тим, темпи економічного розвитку АПК недостатні, оскільки не вирішуються важливі соціальні, економічні та соціальні потреби [1, с. 95].

Для успішного функціонування АПК необхідно впровадити ефективну інноваційну політику, адже інноваційна діяльність є необхідною складовою процесу забезпечення успішного, довготривалого та стійкого функціонування підприємства, однією із фундаментальних складових ефективної стратегії та важливим інструментом забезпечення конкурентних переваг.

Аграрна інновація (агроінновація) – це різновид інновації, що реалізується в аграрному секторі

економіки з метою підвищення ефективності його діяльності та забезпечення стабільного розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва [2, с. 55].

У найбільш широкому розумінні агроінновація – це інновація реалізована в аграрній сфері. Науковці пропонують різні підходи до визначення даного поняття. Наприклад, О.В. Кот під агроінновацією розуміє системні впровадження в аграрну сферу результатів науково-дослідницької роботи, що призводять до позитивних якісних та кількісних змін у характеристиці взаємозв'язків між біосферою та техносферою та поліпшують стан навколишнього середовища [3, с. 32]. На думку О.В. Попової, агроінновація – це інновація, яка зачіпає безпосередньо (або опосередковано, в межах технологічного ланцюга) процеси, учасниками яких є людина, машина (обладнання, інструмент тощо) та компонент навколишнього середовища (тварина, рослина тощо) існування яких у природному середовищі (без участі людини) неможливе або можливе з втратою базових функціональних характеристик [4]. Ю.В. Бухвостов визначає агроінновацію як результат праці, отриманий завдяки застосуванню нових наукових знань, що перетворюють процес функціонування та розвитку виробничо-господарської системи АПК у напрямі підвищення її ефективності, стійкості та системної якості відносин [5, с. 7].

Стосовно аграрного сектора економіки як основного об'єкту дослідження, інновації є реалізацією в господарську практику результатів досліджень і розробок у вигляді нових сортів рослин, порід і видів тварин і птиці, нових технологій в рослинництві, тваринництві і переробній промисловості, нових добрив і засобів захисту рослин і тварин, нових методів профілактики і лікування тварин і птиці, нових або покращених продуктів харчування, матеріалів, нових форм організації і управління різними сферами економіки, нових підходів до соціальних послуг, що дозволяють підвищити ефективність виробництва [6, с. 19].

Для забезпечення інноваційного розвитку аграрної сфери необхідна наявність двох складових – ресурсної та інституційної. Ресурсна складова включає фінансове, кадрове, матеріально-технічне та інформаційне забезпечення. До складу інституційної входить нормативно-правове, організаційно-економічне, інфраструктурне та наукове забезпечення (табл. 1).

Таблиця 1
Складові інноваційного розвитку аграрного сектора

Інноваційний розвиток аграрного сектора	
Ресурсне забезпечення	Інституційне забезпечення
– фінансове	– нормативно-правове
– кадрове	– організаційно-економічне
– матеріально-технічне	– інфраструктурне
– інформаційне	– наукове

Безперечно, стан інноваційної діяльності аграрних підприємств в Україні не у найкращому стані. Багато експертів вважають, що головною причиною гальмування інноваційного розвитку є брак фінансових ресурсів. Насправді існує ряд інших, не менш важливих причин. Таких як спад платоспроможного попиту на вітчизняну продукцію з боку держави та підприємницького сектора, непривабливість вітчизняних підприємств для іноземних інвесторів через невміння держави фінансово грамотно спрямувати грошові потоки та інші економічні та політико-правові проблеми.

Крім того, існують такі проблеми інноваційного розвитку аграрного сектору:

1. Відсутність дієвої інноваційної політики.
2. Відсутність системного управління інноваційним процесом з боку держави.
3. Недосконала нормативно-правова база регулювання інноваційної діяльності.
4. Відсутність фінансового механізму інноваційної діяльності.

Особлива роль у посиленні інноваційної активності в аграрній сфері та вирішенні вищезгаданих проблем належить державі, яка при виробленні економічної, науково-технічної і соціальної політики визначає пріоритети базисних інновацій на федеральному та регіональному рівнях, формує ринковий механізм її реалізації. Тому потрібно скоригувати традиційну однобічну орієнтацію на переважно капіталомісткий хіміко-технологічний шлях інтенсифікації агровиробництва на індустріальній основі. Для цього потрібно активніше використовувати всі досягнення НТР, її агротехнічні, технологічні, організаційно-економічні та інші інноваційні напрями.

Крім того, інноваційний розвиток аграрної сфери неможливий без достатнього фінансового забезпечення. Ряд авторів стверджують, що фінансове забезпечення – це формування цільових грошових фондів у достатньому розмірі та їх ефективне використання [6, с. 19].

Загальний стан фінансування АПК у 2014 р. виглядає наступним чином:

– Загальний фонд державного бюджету: Законом України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» (зі змінами) Мінагрополітики України передбачені видатки в обсязі 3428,6 млн гривень. Станом на 14.08.2014 Державною казначейською службою України виконавцям бюджетних програм спрямовано всього – 2318,2 млн гривень.

– Спеціальний фонд державного бюджету: Законом України «Про Державний бюджет України на 2014 рік» (зі змінами) Мінагрополітики України передбачені видатки в обсязі 2524,7 млн гривень, з них на підтримку розвитку підприємств АПК – 2424,7 млн гривень (96,0% від загального обсягу). Станом на 14.08.2014 Державною казначейською службою України спрямовано 531,7 млн гривень [7].

Сьогодні ключовою є проблема залучення інвестиційних ресурсів в інноваційний розвиток та їх раціонального використання, і від розв'язання цієї проблеми залежать можливості подальшого економічного розвитку аграрного виробництва. Інвестиційні ресурси – це всі види фінансових та інших активів, які залучаються з метою здійснення вкладень в об'єкти інвестування [1, с. 93].

Відмітимо, що інвестиційна політика є однією з найважливіших передумов ефективного господарювання під час запровадження інноваційної моделі розвитку економіки. У період запровадження інтенсивних інвестицій простежуються активний розвиток технічного прогресу, ріст продуктивності та зниження капіталоозброєності виробництва [8, с. 138].

АПК України гостро потребує інвестицій у виробничу сферу, причому як внутрішніх, так і зовнішніх. Інвестування сільськогосподарського підприємництва, як правило, має бути довготривалим (не менше 3-5 років), оскільки лише у цьому разі буде одержано певний позитивний ефект, а структура виробництва набере стійких форм. У деяких галузях сільського господарства, наприклад тваринництві, стійку віддачу від кредитування можна одержати не раніше,

ніж через 4-5 років, з урахуванням вимог природного процесу (створення високопродуктивного стада).

У вирішенні проблем підвищення науково-технічного рівня й ефективності агропромислового виробництва перспективним є залучення іноземних інвестицій.

Світова практика засвідчує, що залучення іноземних інвестицій дозволяє багатьом країнам справлятися із своїми економічними проблемами та забезпечити рух суспільства вперед.

Останніми роками в агропромисловому комплексі України започатковано такі основні форми залучення іноземних інвестицій:

- надання кредитів урядами іноземних держав уряду України для закупівель продовольства і на технічну допомогу;
- відкриття кредитних ліній міжнародними банками на пільгових умовах для здійснення конкретних проектів в агропромисловому комплексі;
- інвестиційне кредитування в різних формах іноземними фірмами українських товаровиробників щодо матеріально-технічного забезпечення.

Перша форма – це пільгове фінансування країн, що перебувають у складному соціально-економічному стані.

Урядом США прийнято рішення про надання Україні пільгового кредиту під закупівлю в Америці соєвого шроту для реалізації його на комерційній основі тваринницьким комплексам. Повернення кредиту здійснюватиметься починаючи з 2000 року і розраховане на 15 років.

Більш перспективне, порівняно з цим видом кредиту, залучення інвестицій з боку таких міжнародних банківських структур, як Європейський та Світовий банки реконструкції та розвитку.

Європейський банк реконструкції та розвитку надає позики, гарантії по кредитах, здійснює інвестиції у статутні капітали, спрямовані на сприяння переходу до ринкової економіки і стимулювання приватної і підприємницької діяльності. У країнах Центральної і Східної Європи, зокрема надаються переваги програмам розвитку приватного сектору, малих і середніх підприємств, проведення приватизації державних підприємств, заохочення прямих іноземних інвестицій, створення і зміцнення фінансових установ, реорганізації промислового сектору, створення сучасної інфраструктури для розвитку приватного сектору і переходу до ринкової економіки, поліпшення зовнішнього середовища.

Співробітництво Світового банку з агропромисловим комплексом України започатковане Проектом розвитку насінництва, який включає фінансування реєстрації сортів і апробацію насіння, організацію виробництва сортового суперелітного насіння кукурудзи, цукрових буряків і сояшнику в Одеській та Запорізькій областях. Інвестиції спрямовуються на будівництво трьох насінних заводів, заміну застарілого польового та лабораторного обладнання, машин і механізмів, а також на технічну допомогу міжнародного співтовариства та допомогу в підготовці кадрів.

Однією із форм довгострокового інвестиційного кредитування є поставка технологічного обладнання для переробки сільськогосподарської продукції з наступною оплатою продукцією, що виробляється на цьому обладнанні.

Переваги такої форми інвестування в тому, що вона дає можливість:

- створити повнокомплексне підприємство з сучасною західною технологією при відсутності в української сторони стартового валютного капіталу;

– випускати конкурентоспроможну продукцію, яка відповідає високим стандартам якості;

– використати довгостроковий кредит іноземного інвестора у вигляді поставок обладнання на вигідних умовах, а також одночасно з кредитом у вигідній для української сторони формі досвід кредитора в організації виробництва за сучасною технологією;

– розраховуватися з фірмою, яка здійснила товарний кредит, своєю продукцією на безвалютній основі.

Крім того, важливим чинником підвищення ефективності інноваційної діяльності є кредитування сільськогосподарського виробництва. Нині сільськогосподарським товаровиробникам недоступні банківські кредити через високі відсоткові ставки. В Україні немає спеціалізованого банку для фінансування і кредитування сільськогосподарських товаровиробників. Потреба в такій інституції очевидна, і питання стосується тільки предмета застави під кредит. Очевидно, що таким об'єктом має бути лише земля.

Для активізації інноваційної діяльності потрібно створити на регіональному рівні моніторингову систему для відстеження інноваційного потенціалу адміністративних територій та пошуку шляхів забезпечення сприятливого середовища для здійснення інноваційних процесів.

Аграрний сектор України залишається досить привабливим для інвесторів і з таких причин: неформований ринок продовольчих продуктів, відсутність можливості розширювати посівні площі в інших аграрних країнах і наявність таких площ в Україні, висока родючість чорнозему, низька собівартість готової продукції за рахунок дешевої робочої сили, пільгове оподаткування сільськогосподарських підприємств, зростання попиту на біопаливо тощо.

Іноземні інвестиції в агропромисловий комплекс України в умовах обмеженості внутрішніх ресурсів є найпривабливішим джерелом матеріально-технічного та фінансового забезпечення. Однак їх обсяг і рівень ефективності залишаються вкрай недостатніми через наявність цілої низки гальмуючих чинників [2, с. 106]. Серед вагомих перешкод називають нестабільність, непрозорість законодавчої бази, судову незахищеність підприємницької діяльності, макроекономічний дефіцит в управлінні сільським господарством, низький рівень фахової освіти, особливо у сфері області макроекономічного регулювання, низький рівень державної підтримки сільського господарства, недостатній розвиток інфраструктури аграрного ринку тощо. Тому прозора та послідовна внутрішня політика є визначальним фактором до розвитку агропромислового комплексу й залучення іноземних інвестицій.

Необхідно забезпечити диференційований і виважений підхід до вибору форм зовнішньоекономічної інвестиційної діяльності, здійснення її реструктуризації та формування безпечного привабливого режиму і в першу чергу за рахунок створення спільних підприємств, а на цій юридичній базі спільних виробництв. При цьому необхідно зберегти ті ланки механізму, які забезпечують ефективну зовнішньоекономічну діяльність, наповнивши її новим змістом.

Аналіз світового досвіду стимулювання інвестицій засвідчив доцільність використання двох інструментів державного стимулювання інноваційного розвитку: пільгового фінансування і дофінансування

проектів коштами державних фінансово-кредитних установ та надання гарантій інвесторам. Постійний моніторинг інноваційних процесів та оперативне регулювання держави на особливості розвитку є єдиним з необхідних заходів реалізації проекту моделі інноваційного розвитку економіки країни.

Висновки з проведеного дослідження. Не дивлячись на усі проблеми, з якими стикається інноваційна політика в аграрній сфері України, вона залишається найбільш пріоритетною галуззю, яку необхідно розвивати. Тому необхідно реалізувати такі підходи:

– сконцентрувати капітал на пріоритетних напрямках розвитку, зокрема освіти, науці, прогресивних технологіях, підприємницькій активності на ринку наукомісткої продукції;

– забезпечити організацію конкурентоспроможного виробництва аграрно-продовольчої продукції, що можливо завдяки концентрації інвестицій у пріоритетних сферах, зокрема здійсненню інвестицій у розвиток людського капіталу, що є основою вироблення і впровадження нових знань організаційного, технологічного, економічного, екологічного спрямування;

– переорієнтувати інвестиції у розвиток галузей сільського господарства з порівняно високою інтенсивністю виробництва, що сьогодні потребують якнайшвидшого відродження на новій техніко-технологічній основі, забезпечують створення додаткових робочих місць на селі та виробництво імпортозамінних товарів;

– впроваджувати інвестиційно-інноваційні проекти будівництва промислових об'єктів з переробки енергетичних продуктів і виробництва біопального, що сприятиме випуску альтернативних видів екологічно чистого пального, утилізації надлишків виробленої сільськогосподарської продукції та проміжної продукції промислового виробництва, створенню нових робочих місць, збільшенню доходів сільського населення та надходжень до бюджету.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гудзь В.П., Примак І.Д., Будьонний Ю.В., Танчик С.П. Землеробство : підручник. 2-ге вид. перероб. та доп. / За ред. В.П. Гудзя. – К. : Центр учбової літератури, 2010. – 464 с.
2. Черевко Г.В. Державне регулювання економіки АПК : навч. посіб. / Черевко Г.В. – К. : Знання, 2006. – 339 с.
3. Кот О.В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та його організаційно-економічне забезпечення // Проблеми науки. – 2008. – № 9. – С. 30-37.
4. Попова О.В. Вопросы методологии управления инновационными процессами в АПК [Электронный ресурс] // Управление общественными и экономическими системами. – 2007. – № 1. – Режим доступа : http://ball.ostu.ru/umc/zj2007_1.php.
5. Бухвостов Ю.В. Детерминирующее воздействие инвестиций на формирование экономики инновационного типа (на примере аграрного сектора): [автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук] / Ю.В. Бухвостов. – Москва, 2009. – 26 с.
6. Долгоша Н.О. Організаційно-економічний механізм інноваційної діяльності в аграрному секторі економіки // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. – № 3. – С. 17-22.
7. Міністерство аграрної політики України [Електронний ресурс]: офіційний сайт. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua>.
8. Баран С.І. Методи підвищення ефективності інноваційної діяльності в аграрному секторі // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – № 19. – С. 135-140.